

of institutes of the National university of water management and nature resources, the most widespread is: disease of organs of breathing, circulation of blood, locomotorium, digestion and allergy. There was scientifically-methodical grounded the construction of the program of physical education in special medical groups. As innovative activity is offered methodology of independent work of such students has the aim of the gradual passing to the special physical exercises for the rehabilitation of disease, renewal and strengthening of health.

Key words: *students, task medical force, tests, independent work*

УДК 377:355.541.1

**Юрій Сергієнко,
Валентин Бондаренко,
Стефан Решко**

Педагогічні особливості навчання майбутніх правоохоронців ефективної діяльності в умовах зіткнення з озброєним супротивником

*Національний університет Державної податкової служби України;
Національна академія внутрішніх справ;
Навчально-науковий інститут підготовки фахівців для підрозділів слідства
та кримінальної міліції (м. Київ)*

Постановка наукової проблеми та її значення. На всіх етапах розвитку суспільства головними завданнями педагогіки була організація навчально-виховного процесу відповідно до потреб історичної доби, національних особливостей народу та специфіки трудової діяльності [10]. Це налаштувало теоретиків і практиків педагогічної справи на розробку оптимальних форм, методів та відповідне методичне оснащення навчального процесу.

Підготовка майбутніх правоохоронців до професійної діяльності визначається певними педагогічними особливостями. Насамперед це пов'язано зі специфікою оперативно-службової роботи. У працях учених [2; 4–8] відзначено, що правоохоронна діяльність різноманітна й складна та вважається однією найекстремальніших, оскільки вона пов'язана з активним протиборством зі злочинним середовищем, підвищеним ступенем відповідальності та потребує нестандартних способів виходу з напружених ситуацій.

Підготовку працівників у цьому напрямі покладено на спеціальну фізичну підготовку (СФП), яка є навчальною дисципліною у вищих навчальних закладах МВС України, опанування якою забезпечує якісне виконання поставлених завдань під час службової діяльності, пов'язаної з охороною громадського порядку, проведенням спеціальних дій. Ефективність підготовки залежить від наявності науково обґрунтованих методик навчання.

Зусилля багатьох дослідників, практиків [4; 7; 12] спрямовані на розробку своїх авторських методик, однак у їх змісті існують суперечності, що виникають між вимогами, які висуває суспільство до якості підготовки спеціалістів, та реальними результатами навчання курсантів. Підтвердження існування цієї проблеми – статистичні дані щодо загибелі та поранення особового складу під час виконання оперативно-службових завдань.

За даними В. І. Пліска та інших учених [9], особливо небезпечні ситуації виникають під час зіткнення з озброєним та агресивно налаштованим правопорушником. Несподіваність і непередбачуваність таких ситуацій ускладнює підбір ефективних методик навчання. В. І. Пліско [9] пояснює це тим, що неможливо в різних за проявом і ступенем небезпеки ситуаціях діяти стереотипно. Дії повинні бути варіативні, тобто потрібно творчо підходити до розв'язання поставлених завдань в умовах небезпеки. Для ефективних дій у складних ситуаціях правоохоронець повинен бути фізично та психологічно підготовленим і володіти спеціальними знаннями, уміннями й навичками.

Такі педагоги, як Г. М. Арзютов, С. С. Єрмаков, Н. Г. Ничкало, М. О. Носко, В. І. Пліско, Г. Х. Яворська та ін., доводять, що навчально-виховний процес повинен носити комплексний характер і спрямуватися не лише на засвоєння необхідних знань, формування умінь і навичок та розвиток фізичних якостей, а й на виховання загальнолюдських якостей.

Частково розв'язати проблему підготовленості правоохоронця до ефективної діяльності в умовах зіткнення з озброєним супротивником можна, застосовуючи в навчальному процесі новітні методики підготовки, які не лише сприятимуть засвоєнню майбутніми правоохоронцями необхідних знань, формуванню спеціальних рухових умінь та навичок, а й сприятимуть вихованню особистісних якостей.

Мета роботи – розкрити педагогічні особливості навчання майбутніх правоохоронців ефективної діяльності в умовах зіткнення з озброєним супротивником.

Дослідження передбачає розв'язання таких **завдань**:

- 1) провести аналіз наявних методик підготовки правоохоронців до протидії з озброєним правопорушником;
- 2) обґрунтувати новітню методику навчання майбутніх працівників міліції ефективної діяльності в умовах зіткнення із супротивником, озброєним холодною зброєю.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Аналіз спеціальної літератури [1–4; 7; 12] стосовно підготовки працівників правоохоронних органів до протидії з озброєним супротивником показав, що основне місце в системі СФП посідають вправи, що містять елементи й комплексні рухові дії прийомів фізичного впливу, самозахисту та рукопашного бою, а також дії, наближені до них за формою, структурою та характером прояву фізичних якостей і діяльністю функціональних систем організму.

Проблема ефективності виконання заходів фізичного впливу щодо правопорушника піднімалася в працях В. Г. Бабенка, Є. В. Кіна та інших [1–3; 7]. Дослідження сприяли з'ясуванню особливостей умов щодо використання тактичних заходів. Але в указаних роботах не повною мірою враховано варіативність поведінки супротивника під час нападу на правоохоронця.

Аналіз досліджень провідних учених [1; 3; 9], наявних методик підготовки правоохоронців до протидії з озброєним супротивником, озброєним холодною зброєю, засвідчив, що всі вони зводяться до узагальнення практичного досвіду, програмних вимог, низки проблем у технічній підготовленості та не на належному рівні сприяють формуванню необхідних умінь і навичок на заняттях із СФП.

Потрібно відзначити, що під час занять із СФП майбутні правоохоронці не засвоюють спеціальних знань, що стосуються моделей виникнення та перебігу ситуацій збройного зіткнення; недостатньо уваги звертається на комплексний розвиток особистісних якостей; відпрацювання прийомів захисту та обеззброєння відбуваються без урахування відчуття небезпеки; умовний супротивник не відповідає параметрам реального злочинця, не враховуються можливі дії у відповідь на нападаючого; на заняттях із СФП недостатньо ефективно відбувається моделювання фактора несподіваності; під час навчальних сутичок не враховано просторово-часові характеристики атакуючих дій, які виникають у реальних ситуаціях.

Зважаючи на вищезазначені причини, слід зауважити, що курсанти, пройшли підготовку за наявною методикою та засвоїли основні програмні вимоги, не адаптовані до реальних умов. Для підвищення безпеки правоохоронців у таких ситуаціях потрібно під час занять із СФП сприяти засвоєнню курсантами знань стосовно моделей найбільш імовірної поведінки озброєного правопорушника в умовах зіткнення з правоохоронцем і формувати на цій базі спеціальні уміння та навички застосування засобів фізичного впливу відповідно до ступеня загрози.

Задля вдосконалення методики навчання нами проведено спеціальні дослідження, які передбачали використання як теоретичних, так і емпіричних методів. На основі одержаних даних теоретично обґрунтовано та розроблено новітню методику навчання. Її сутність полягає в забезпеченні засвоєння знань, що стосуються моделей виникнення й перебігу ситуацій збройного зіткнення, та формуванні на цій базі спеціальних умінь і навичок у застосуванні засобів фізичного впливу.

Особливості та інновації новітньої методики полягають у такому:

– формування спеціальних рухових умінь та навичок курсантів відбувається на основі засвоєння знань ситуаційних моделей рухової й мотиваційної поведінки супротивника та просторово-часових параметрів основних способів нападу, на основі яких правоохоронці матимуть можливість будувати власні дії відповідно до поведінки супротивника;

– акцентований розвиток фізичних (спритність і швидко-силові («вибухова» сила ніг) та психологічних (оперативність мислення, уважність, зосередженість, емоційна стійкість, рішучість та сміливість) якостей, які надають перевагу в умовах зіткнення із супротивником, озброєним холодною зброєю;

– під час проведення навчально-тренувальних сутичок атакуючі дії супротивника наближені до моделі поведінки реального злочинця.

Виходячи з мети та завдань навчального процесу, розроблена методика передбачає використання комплексу методів, які сприяють засвоєнню курсантами необхідних теоретичних знань, удоскона-

ленню рухових навичок і розвитку психофізичних якостей, що надають перевагу правоохоронцю в умовах зіткнення із супротивником, озброєним холодною зброєю.

Для засвоєння необхідних знань новітня методика передбачає методи, які включають сенсорну передачу інформації (натуральний показ, демонстрація схем щодо сукупності зовнішніх і внутрішніх факторів тощо); друковану (робота з підручниками, книжками, посібниками, навчальними картками); усну передачу та засвоєння інформації (лекція, розповідь, пояснення, опис й інші форми мовної дії). Для оволодіння руховими вміннями та навичками в застосуванні засобів фізичного впливу використовували методи цілісної й розчленованої вправи (під час формування рухової навички за частинами з наступним їх об'єднанням в одне ціле).

Під час моделювання поведінки озброєного супротивника встановлено, що не в кожній ситуації зіткнення можливе застосування лише заходів фізичного впливу. У ситуаціях, де на момент зіткнення відкритої загрози не було, залежно від підготовчих рухів правопорушника, його мотивації, психофізичної підготовленості, агресивності, підступності дії правоохоронця потребували іншого підходу.

Відповідно до варіативної поведінки супротивника побудовано програму адекватності дій правоохоронця. Це дало змогу, крім формування спеціальних фізичних якостей, спрямувати підготовку на виховання правоохоронця як особистості, урахувавши такі якості, як толерантність, вибірковість, рішучість, правомірність тощо. Сама модель поведінки визначалася як засіб виховання цих якостей.

У результаті обробки проведених експериментальних досліджень із використанням розробленої моделі поведінки супротивника встановлено чотири дистанційні зони, що відповідають послідовним діям нападаючого та характеризуються низкою закономірностей, які потрібно знати майбутньому правоохоронцю для вчасного реагування й виконання адекватних захисних дій.

Перша зона виникає в умовах, коли дистанція до супротивника – 0,5–0,7 м. Відреагувати ефективними захисними діями при спланованому нападі на такій відстані практично неможливо. У випадку вчасного визначення агресивних намірів потрібно діяти на випередження, застосовуючи прийоми рукопашного бою. Для забезпечення власної безпеки слід не допускати підозрілу особу на таку дистанцію. У більшості випадків в умовах несподіваного зіткнення супротивник починав виконувати підготовчі рухи для діставання зброї із дистанції, яка складає 1–1,5 м і становить *другу зону*. Така відстань виникає між працівником та правопорушником під час перевірки документів, зауважень, уточнень тощо. В умовах несподіваного зіткнення ефективніше застосовувати прийоми фізичного впливу під час виконання супротивником підготовчих рухів, які пов'язані із діставанням ножа й прийняттям відповідного позиційного розташування.

Третя зона – те, що супротивник починає проявляти агресивні наміри з дистанції 4–6 м. Нападаючий атакує, як правило, із «навалюванням» або виконує удар при швидкому наближенні та захопленні за одяг. При швидких атакуючих діях супротивника застосувати вогнепальну зброю, якщо вона міститься в кобурі, практично не можливо. Потрібно реагувати вигідним позиційним розміщенням і застосовувати прийоми рукопашного бою. У випадку нападу при виконанні удару ножем із захопленням вільною рукою за одяг слід у майбутніх правоохоронців розвивати вміння відчувати силу захоплення й реагувати відходом убік та блокуванням озброєної руки.

Потрібно зауважити, що стандартного шаблону дій працівника при виникненні небезпечних умов, пов'язаних із зіткненням з озброєною особою, – немає. Це пояснюється тим, що на розвиток ситуації збройного зіткнення чинять вплив як зовнішні, так і внутрішні фактори. Тому до виконання поставлених завдань у небезпечних умовах необхідно підходити творчо. Якщо дії нападаючого менш активні – потрібно намагатися збільшити дистанцію та, при можливості, – дістати вогнепальною зброєю для відбиття збройного нападу.

Четверта зона виникає у випадку зіткнення із супротивником на дистанції понад 6 м. Наближаючись із такої відстані, супротивник, зазвичай, виконує удар із «навалювання» або із захопленням за одяг. При цьому позитивного результату досягали «працівники», які, враховуючи поведінку супротивника та просторово-часові характеристики, реагували на спроби його наближення розривом дистанції та діставанням вогнепальної зброї для погрози її застосування.

Для застосування вогнепальної зброї в разі нападу злочинця, озброєного ножем, необхідний певний час, а саме:

- час, затрачений на прийняття рішення щодо подальших дій;
- час, затрачений на діставання пістолета, зняття його із запобіжника, досилання патрона в патронник, спрямування його в ціль до виконання пострілу.

Час, який працівник затрачає на прийняття рішення щодо застосування вогнепальної зброї, може бути дуже варіативним. Це пов'язано із психічним напруженням, яке характеризує ситуацію зі-

ткнення з озброєною особою та наявністю відволікаючих факторів. Практика засвідчує, що моменти зіткнення з небезпечним злочинцем часто тривають лише секунди. Під час прийняття працівником міліції рішення щодо застосування вогнепальної зброї потрібно враховувати таке: забезпечення безпеки для себе та оточуючих; спосіб виконання технічної дії; оцінка власних можливостей і можливостей супротивника; прогнозування дій супротивника та наслідків.

Аналіз усіх факторів протягом декількох секунд і правильний ситуаційний вибір поведінки, особливо при несподіваному нападі, має втілитись у виконання тактично правильних та швидких дій.

Висновки. На основі проведених досліджень теоретично обґрунтовано новітню методику підготовки майбутніх правоохоронців до протиборства із супротивником, озброєним ножом. Упровадження розробленої методики в навчальний процес сприятиме ефективнішій підготовці працівників міліції до виконання оперативно-службових завдань.

Перспективи подальших досліджень передбачають визначення та обґрунтування алгоритму дій працівника міліції в умовах збройного зіткнення з правопорушником.

Джерела та література

1. Антоненко С. А. Формування рухових навичок рукопашного бою і психологічної стійкості майбутніх співробітників правоохоронних органів / С. А. Антоненко // Актуальні проблеми фізичної культури і спорту. – Х., 2005. – № 6–7. – С. 125–129.
2. Бабенко В. Г. Заходи фізичного впливу : метод. рек. по проведенню занять / В. Г. Бабенко, О. В. Попов, І. В. Янко. – К., 2001. – 24 с.
3. Будагьянц Г. Н. Этапы обучения технике рукопашного боя : [учеб.-метод. пособие] / Г. Н. Будагьянц, С. В. Попов, Н. Б. Анисов, В. В. Серебряк. – Луганск : РИО ЛГУВД им. Э. А. Дидоренко, 2008. – 64 с.
4. Горелов І. Ю. Психологічна готовність працівників ОВС до застосування вогнепально-силового впливу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.09 «Психологія діяльності в особливих умовах» / І. Ю. Горелов ; Ун-т цивільного захисту України. – Х., 2008. – 19 с.
5. Дяченко В. І. Фахова підготовка майбутнього працівника ОВС: готовність до дій у надзвичайних ситуаціях та професійна усталеність / В. І. Дяченко // Південноукраїнський правничий часопис. – Одеса, 2008. – № 1 – С. 198–201.
6. Казміренко Л. І. Психологічна готовність до дії / Л. І. Казміренко // Міліція України. – К., 1998. – № 7–8. – С. 10–11.
7. Кін Є. В. Сучасні технології навчання працівників ОВС прийомам рукопашного бою : [навч. посіб.] / за ред. В. О. Тюріної. – К. : Наук. світ, 2001. – 72 с.
8. Левенець О. А. Професійні вміння у структурі діяльності працівників органів внутрішніх справ / О. А. Левенець // Проблема пенітенціарної теорії і практики : щорічний бюл. – К. : КЮІ КНУВС, 2005. – С. 611–618.
9. Пліско В. І. Використання заходів фізичного впливу з тактичним осмисленням ситуацій відповідно до ступеня загрози : [монографія] / В. І. Пліско, О. М. Носко. – Чернігів : Чернігівський нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка, 2010. – 284 с.
10. Степанов О. М. Основи психології і педагогіки : [посібник] / О. М. Степанов, М. М. Фіцула. – К. : Академвидав, 2003. – 504 с.
11. Яворська Г. Х. Педагогіка для правників : [навч. посіб.] / Г. Х. Яворська. – К. : Знання, 2004. – 335 с.
12. Ярещенко О. А. Современные технологии обучения курсантов приемам физического воздействия против нападающего ножом / О. А. Ярещенко, И. О. Дьяченко, В. В. Сергиенко // Проблемы и перспективы развития спортивных игр и единоборств в высших учебных заведениях : сб. ст. II междунар. электронная науч. конф. – Харьков ; Белгород ; Красноярск, 2006. – С. 280–282.

Анотації

За допомогою аналізу літератури з'ясовано особливості, а також встановлено недоліки сучасної системи підготовки майбутніх правоохоронців. На основі проведених досліджень розроблено й теоретично обґрунтовано нову методику навчання майбутніх працівників міліції ефективної діяльності в умовах зіткнення із супротивником, озброєним холодною зброєю. Особливість методики – те, що формування спеціальних рухових умінь і навичок курсантів відбувається на базі засвоєння знань ситуаційних моделей рухової й мотиваційної поведінки супротивника, на основі яких правоохоронці зможуть будувати свої дії відповідно до міри загрози. Методикою передбачено акцентований розвиток фізичних і психологічних якостей, які означають перевагу в умовах озброєного зіткнення.

Ключові слова: озброєний злочинець; працівник міліції; холодна зброя.

Юрий Сергиенко, Валентин Бондаренко, Стефан Решко. Педагогические особенности обучения будущих правоохранителей эффективной деятельности в условиях столкновения с вооруженным противником. Путем анализа литературы выяснены особенности, а также установлены недостатки действующей системы подготовки будущих правоохранителей. На основе проведенных исследований разработана и теоретически

обоснована новая методика обучения будущих работников милиции эффективной деятельности в условиях столкновения с противником, вооруженным холодным оружием. Особенностью методики является то, что формирование специальных двигательных умений и навыков курсантов происходит на базе усвоения знаний ситуационных моделей двигательного и мотивационного поведения противника, на основе которых правоохранители смогут строить свои действия в соответствии со степенью угрозы. Методикой предусмотрено акцентированное развитие физических и психологических качеств, которые дают преимущество в условиях вооруженного столкновения.

Ключевые слова: вооруженный преступник; работник милиции; холодное оружие.

Yuriy Sergienko, Valentin Bondarenko, Stefan Reschko. Pedagogical Features of Training for Law Enforcement Activities in Terms of Collision with an Armed Enemy. By analysis of the literature, features and shortcomings of the current system established training future police officers were revealed. On the basis of researches was theoretically grounded latest techniques of training for the police in terms of efficient collision with the enemy, armed with knives. The feature of this method is that the formation of specific motor abilities and skills of students is based on situational learning models of motor and motivational behavior of the enemy against which police will be able to build their own actions according to the degree of threat. Methodology provides accentuated development of physical and psychological qualities that are preferred in armed clashes.

Key words: armed offender; police officer; edged weapons.

УДК: 796.011.1-057.875:004.738.5+378.172

Сергій Футорний

Про використання мережевих електронних портфоліо для мотивації студентської молоді до ведення здорового способу життя

Національний університет фізичного виховання і спорту України (м. Київ)

Постановка наукової проблеми та її значення. Тенденції розвитку сучасного суспільства вказують на те, що, на жаль, на сьогодні, студенти є категорію населення з підвищеними факторами ризику. Серед них спочатку потрібно відзначити нервові й розумові перенапруження, постійні порушення режиму харчування, праці та відпочинку [7; 9].

Спосіб життя представників студентської молоді часто характеризується відсутністю турботи про власне здоров'я, усвідомленням значущості самого поняття «здоров'я», цільовою необхідністю його зміцнення та збереження. Це проявляється в непорядкованості, хаотичності цього процесу, що виражається в систематичному недосипанні, недостатньому перебуванні на свіжому повітрі, відсутності загартувальних процедур, виконанні самостійної навчальної роботи в час, призначений для відпочинку та сну, наявності шкідливих звичок і, головне, – недостатньому рівні рухової активності [7; 10].

Постановка проблеми здоров'я студентської молоді в число пріоритетних завдань суспільного розвитку особистості обумовлює актуальність теоретичної розробки та практичної реалізації цього питання, визначаючи необхідність розгортання відповідних наукових досліджень щодо застосування абсолютно нових методичних й організаційних підходів до освітньо-виховного процесу вищої освіти, спрямованих на збереження здоров'я студентів і формування в них здорового способу життя, до числа яких слід віднести передусім використання сучасних інформаційних технологій [7; 8].

Зв'язок із науковими програмами, планами, темами. Робота виконана згідно зі Зведеним планом науково-дослідної роботи у сфері фізичної культури і спорту на 2011–2015 рр. 3.7 «Удосконалення біомеханічних технологій у фізичному вихованні та реабілітації з урахуванням індивідуальних особливостей моторики людини», номер державної реєстрації – 0111U001734.

Аналіз досліджень цієї проблеми дає підставу стверджувати, що сформована система освіти не сприяє формуванню здорового способу життя сучасної студентської молоді, тому знання про здоровий спосіб життя не стали їхніми переконаннями [5; 6; 8].

Сучасні дослідники, які вивчають особливості життєдіяльності студентів, прийшли до висновку, що більшість слухачів вищої школи не займаються формуванням свого здоров'я, оскільки це вимагає вольових зусиль, їхня увага спрямована здебільшого на попередження порушень здоров'я й реабілітації втраченого. Це – результат низької активності особистості студентів, їхньої поведінкової пасивності та валеологічної безграмотності [1, 6].